

V úloze, v níž žáci 1. ročníku SŠ nejvíce zaostali za žáky 6. ročníku ZŠ (rozdíl 9 procentních bodů), bylo úkolem vybrat nejlepší vysvětlení krátké vybrané pasáže textu, podobně i druhá úloha v pořadí (rozdíl 7 procentních bodů v neprospěch žáků 1. ročníku SŠ) byla založena na vysvětlení významu části textu. V obou případech jde tedy bezpochyby o dovednosti obecného charakteru, nevyhnutelně potřebné pro běžné fungování v jakkoli orientovaném profesním i osobním životě. Tím spíše jsou pozorovaná zjištění alarmující, neboť navozují otázku, kdy a v jaké míře si žáci 1. ročníku SŠ chybějící dovednosti doplní, vezmeme-li v úvahu fakt, že jejich další středoškolské vzdělávání bude orientováno spíše prakticky.

3.6.4 Příklad úlohy s nízkou úspěšností

Jak je patrné z příkladu společné úlohy, ve které žáci 6. ročníku ZŠ a 1. ročníku SŠ měli nejnižší úspěšnost, byl výrazný rozdíl způsobený nižšími čtenářskými dovednostmi, neboť četnější chybná odpověď byla vybírána zřejmě z důvodu zkušenosti.

Leť, orle, leť

Jednoho dne se farmář vydal hledat ztracené tele. Předešlý večer se pastýři vrátili bez něj. A té noci byla strašlivá bouře. Farmář šel do údolí a hledal podél řeky, v rákosí, za skalisky i v divokém proudu řeky. Vyšplhal po svazích vysoké hory se skalnatými útesy. Podíval se i za velikánský balvan, jestli se tam tele náhodou neschoulilo, aby se schovalo před bouří. A právě tam se zastavil. Na skalním výběžku se mu naskytl neobvyklý pohled. Ta strašlivá bouře odnesla z hnízda orlí mládě, které se vylihlo tak den dva předtím. Farmář se natáhl a vzal ptáče do obou rukou. Vezme je domů a postará se o ně. Když už byl skoro doma, vyběhly mu naproti děti. „Telátko se samo vrátilo domů!“ volaly. Farmář měl velikou radost. Ukázal orlí mládě své rodině a pak je opatrně uložil do kurníku ke slepicím a kuřatům. „Orle je král ptactva,“ prohlásil, „ale my z něj vychováme slepici.“ A tak žil orle mezi slepicemi učil se dělat všechno tak jako ony. Ovšem jak rostl, začal vypadat jinak než slepice. Jednoho dne přišel farmáře navštívit jeho přítel. Spatřil mezi slepicemi orla. „Hele! Tohle není slepice. To je orle!“ Farmář se na něj usmál a řekl: „Jistěže je to slepice. Podívej – chodí jako slepice, jí jako slepice. Myslí jako slepice. Jistěže je to slepice.“ Ale přítel se nedal přesvědčit. „Dokážu ti, že to je orle,“ prohlásil. Farmářovy děti pomohly příteli orla chytit. Byl dost těžký, ale farmářův přítel ho zvedl nad hlavu a řekl: „Nejsi slepice, ale orle. Nepatříš zemi, ale nebi. Leť, orle, leť!“ Orle roztáhl křídla, rozhlédl se kolem, spatřil, jak slepice něco zobou, a skočil dolů, aby spolu s nimi mohl hrabat a hledat něco k jídlu. „Vždyť jsem ti povídal, že to je slepice,“ řekl farmář a prohýbal se smíchy. Druhého dne velmi brzy ráno začali farmářovi psi štěkat. Ze tmy volal nějaký hlas. Farmář běžel ke dveřím. Stál tam znovu jeho přítel. „Dej mi s tím orlem ještě jednu šanci,“ prosil. „Víš, kolik je hodin? Do svítání je ještě daleko.“ „Pojď se mnou. A orla vezmi s sebou.“ Farmář vzal neochotně orla, který tvrdě spal mezi slepicemi. Oba muži vykročili do tmy. „Kam to jdeme?“ zeptal se farmář rozespale. „Do hor, kde jsi orla našel.“ „A proč v tuhle nesmyslnou noční dobu?“ „Aby orle viděl, jak slunce vychází nad horami, a vydal se za ním do nebes, kam patří.“ Došli do údolí a přebrodivili řeku, přítel šel první. „Pospěš si,“ pobízel farmáře, „nebo svítání nestihneme.“ Když začali stoupat na horu, vkrádaly se na nebe první záblesky světla. Obláčky na nebi se nejprve zbarvily do růžova a pak se začaly zlatě třpytit. Stezka vedoucí po úbočí hory byla místy nebezpečná, vinula se po úzkých skalních římsách, vedla je do temných průřevů a z nich zase ven. Nakonec přítel řekl: „Tady to bude stačit.“ Podíval se dolů z útesu a stovky metrů pod sebou spatřil zem. Byli téměř na vrcholu. Přítel opatrně donesl orla na skalní výběžek. Nasměroval ho k východu a začal k němu promlouvat. Farmář se uchechtl. „Ten rozumí jen slepicím.“ Ale přítel mluvil dál, vyprávěl orlovi o slunci, které dává život světu a vládne nebesům, protože dává světlo každému novému dni. „Podívej se na slunce, orle. A až vyjde, vzletni s ním. Patříš nebi, ne zemi.“ V tu chvíli se přes vrchol hory prodraly